

Asia: VN/6617/2025

## **Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi järjestäytyneen rikollisuuden hallinnollisesta torjunnasta sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi**

### **Lausunnonantajan lausunto**

#### **Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään**

Sisäministeriö on pyytänyt lausuntoja luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi järjestäytyneen rikollisuuden hallinnollisesta torjunnasta sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi. Uudessa erityislaissa järjestäytyneen rikollisuuden hallinnollisesta torjunnasta säädettäisiin järjestäytyneen rikollisuuden analyysikeskuksesta sekä sen tehtävistä ja toimivaltuuksista. Keskuksen johtavana toimijana toimisi keskusrikospoliisi. Keskuksen toimintaan osallistuisi toimivaltaisena viranomaisena muiden ohella Rikosseuraamuslaitos. Toimivaltaiset viranomaiset nimeäisivät keskukseen edustajansa. Keskuksen tehtävänä olisi edistää järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaa ja heikentää järjestäytyneen rikollisuuden toimintaedellytyksiä mm. muodostamalla ja ylläpitämällä valtakunnallista tilanneymmärrystä järjestäytyneestä rikollisuudesta.

Rikosseuraamuslaitos pitää esityksen tavoitteita järjestäytyneen rikollisuuden toimintaedellytysten heikentämisestä, viranomaisten yhteisen tilanneymmärryksen vahvistamisesta sekä hallinnollisen päätöksenteon tietopohjan parantamisesta kannatettavana. Esityksen lähtökohtana on estää ennalta potentiaalisen vakavan järjestäytyneen rikollisuuden eteneminen konkreettiseksi rikollisuudeksi. Rikosseuraamuslaitos toteaa, että sen toimintaan ei kuulu esitutkintaviranomaisen tehtävät, vaikka yksi keskeinen vankeuslain (ja tutkintavankeuslain) tavoite onkin estää rikosten tekeminen vankeusaikana. Näin ollen esityksessä voisikin korostaa enemmän Rikosseuraamuslaitoksen roolia osana järjestäytyneen rikollisuuden rikostorjuntaa.

Esityksen mukaan analyysikeskuksella olisi oikeus saada esitetyn järjestäytyneen rikollisuuden hallinnollisesta torjunnasta annettavan lain 4 §:n 1 momentin 4 kohdan perusteella henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annetun lain 5 §:n 1 ja 2 momentissa, 6 §:ssä, 7 §:n 2 momentin 1–3 ja 5 kohdassa ja 8 §:n 1 momentin 1–2 ja 6–9 kohdassa sekä 2 ja 4 momentissa tarkoitetut tiedot. Oikeutta saada tietoa ei esitetyn uuden lain mukaan olisi henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annetun lain 11 §:n mukaisesta turvallisuustietorekisteristä, joka kuitenkin voi sisältää analyysikeskuksen tehtäviin liittyviä turvallisuustietoja. Esityksen perusteella jää jossain määrin epäselväksi, voisiko analyysikeskus kuitenkin pyytää turvallisuustietorekisterin tietoja esitetyn lain 5 §:n perusteella.

Rikosseuraamuslaitoksen tiedonsaantioikeus analyysikeskukselta perustuisi esitetyn uuden lain 11 §:än. Esityksen perusteella ei saa kuitenkaan selkeää kuvaa siitä, kuinka laajasti Rikosseuraamuslaitoksella olisi oikeus saada tietoja luokitelluista ryhmistä ja henkilöistä. Sääntelyä olisi mahdollista selkeyttää säätämällä oma täsmällisempi kohtansa Rikosseuraamuslaitoksen oikeudesta tietojensaantiin. Epäselväksi jää myös, millä tavalla Rikosseuraamuslaitos voi tallentaa saamiaan tietoja ja käyttää niitä hallinnollisten päätösten perusteluina. Rikosseuraamuslaitoksen tulisi voida tallentaa relevantti asianosaisjulkinen tieto kyseessä olevan vangin turvallisuusarvioon ja mahdollinen salassa pidettävä tieto turvallisuustietorekisteriin. Rikosseuraamuslaitos saattaa harkittavaksi tulisiko esitettyä lakia järjestäytyneen rikollisuuden hallinnollisesta torjunnasta sekä henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annettua lakia täydentää edellä todetun perusteella.

Oikeusministeriössä on valmisteltu säädösmuutokset tietojen vaihtamisen sujuvoittamiseksi vankilaturvallisuuden parantamiseksi sekä työperäisen hyväksikäytön ja ihmiskaupan ehkäisemiseksi (HE 198/2025). Rikosseuraamuslaitos mm. voisi jatkossa pyytää keskusrikospoliisilta salassapitosäännösten estämättä lausunnon vangin tai yhdyskuntaseuraamusta suorittavan työnantajaksi tai toimintavelvollisuuspaikaksi ehdotetun yrityksen tai muun yhteisön mahdollisista yhteyksistä vakavaan ja järjestäytyneeseen rikollisuuteen sen selvittämiseksi, onko yritys tai muu yhteisö soveltuva vangin tai yhdyskuntaseuraamusta suorittavan työnantajaksi tai toimintavelvollisuuspaikaksi. Keskusrikospoliisin antama lausunto voi salassapitosäännösten estämättä sisältää asian selvittämisen kannalta välttämättömät tiedot työnantajaksi tai toimintavelvollisuuspaikaksi ehdotetun yrityksen tai muun yhteisön mahdollisista yhteyksistä vakavaan ja järjestäytyneeseen rikollisuuteen. Rikosseuraamuslaitos saattaa pohdittavaksi, olisiko mainitut lausunnot tarkoituksenmukaista laatia analyysikeskuksessa, sillä sen tehtäviin tulisi kuulumaan samantyyppisten lausuntojen antaminen.

Tietojen saamista toiminnan suuntaamiseksi koskevat esitetyn uuden lain 12 ja 13 §:t vaikuttavat kannatettavilta ja ne auttavat myös Rikosseuraamuslaitosta suuntamaan toimintaansa ajankohtaisen järjestäytyntä rikollisuutta koskevan tilannekuvan perusteella.

Esitetyn lain 15 §:ssä tarkoitetun kansainvälisen tiedonvaihdon osalta jää epäselväksi, millainen mahdollisuus Rikosseuraamuslaitoksella olisi saada analyysikeskukselta esim. ulkomaalaisia vankeja koskevia taustatietoja siltä osin kuin tiedot koskevat järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyvää toimintaa. Tällä hetkellä Rikosseuraamuslaitos ei saa juuri mitään tietoja ulkomaalaisten vankien taustoista, joka voi luoda uhkaa vankilaturvallisuudelle. Ulkomaalainen järjestäytyneeseen rikollisuuteen kiinnittynyt vanki saatetaan esimerkiksi sijoittaa tiedon puutteen vuoksi valvonnaltaan liian avoimiin olosuhteisiin, jolloin rikollisen toiminnan jatkaminen mahdollistuu.

Taloudellisten vaikutusten osalta esityksessä on tunnistettu analyysikeskuksen perustamisesta aiheutuvat kustannukset, kuten tietojärjestelmien kehittäminen, integraatiot, toimitilaratkaisut sekä henkilöstöresurssit. Kustannusarvioihin liittyy kuitenkin vielä epävarmuuksia erityisesti viranomaisten välisten tietojärjestelmärajapintojen, tiedonhallinnan sekä jatkuvan ylläpidon osalta. Lisäksi useille viranomaisille syntyy välillisiä kustannuksia koulutuksesta, toimintaprosessien uudistamisesta sekä uusien tietojenvaihtomenettelyjen käyttöönotosta.

Rikosseuraamuslaitos kiinnittää taloudellisten vaikutusten osalta huomiota siihen, että esityksessä tunnistetaan uusia henkilötieto-, tietojärjestelmä- ja toimintaprosesseihin liittyviä resurssitarpeita, mutta niiden rahoituksen osalta todetaan pääosin, että määrärahatarpeita tarkastellaan osana valtiontalouden kehys- ja talousarviovalmistelua. Tähän liittyy riski siitä, että uuden toimintamallin toimeenpano käynnistyy ennen kuin tarvittava lisärahoitus on varmistunut. Tällöin

analyysikeskuksen ja siihen liittyvien uusien tehtävien toteuttaminen voi käytännössä edellyttää resurssien siirtämistä viranomaisten nykyisistä tehtävistä, mikä saattaa heikentää muiden lakisääteisten tehtävien hoitamisedellytyksiä. Olisikin tärkeää, että uudistuksen toimeenpanon edellyttämät resurssit arvioidaan kokonaisuutena ja että uusien tehtävien rahoitus turvataan pitkäjänteisesti. Muutoin on olemassa riski, että uudistuksella tavoiteltavat hyödyt jäävät osittain saavuttamatta tai että ne toteutuvat muiden viranomaistoimintojen kustannuksella. Lisäksi toimeenpanon onnistumisen kannalta olisi tärkeää arvioida sitä, missä määrin analyysikeskuksen toiminta perustuu uusiin resursseihin ja missä määrin nykyisten tehtävien uudelleenpriorisointiin. Lisäksi uudistuksen toimeenpanon yhteydessä tulee seurata sekä taloudellisia vaikutuksia, että vaikutuksia viranomaisten työmäärään, palvelukykyyn ja tietojärjestelmäympäristöön kohdistuvia vaikutuksia. Esityksessä oletetaan lisäksi, että järjestäytyneen rikollisuuden torjunta tuottaa pitkällä aikavälillä säästöjä vähentyvien rikos-, valvonta ja oikeusprosessikustannusten kautta. Perusteltua olisi määrittää etukäteen mittarit ja seurantamenettelyt, joiden avulla uudistuksen vaikuttavuutta ja kustannustehokkuutta voidaan arvioida.

Esityksen mukaan tietojärjestelmäkustannuksia voisi syntyä toimivaltaisille viranomaisille esimerkiksi tietojärjestelmien mahdollisesta integraatiosta keskuksen käytössä olevaan analyysitoiminnan mahdollistamaan tietojärjestelmään. Rikosseuraamuslaitoksen asiakastietojärjestelmästä on integraatio poliisin Patja-järjestelmään etsintäkuulutusten lähettämiseksi. Lisäksi poliisilla on suora käyttöoikeuksia Rikosseuraamuslaitoksen asiakastietojärjestelmään. Suorakäyttöoikeudet ovat kuitenkin laajemmat kuin esityksessä tarkoitetut tiedonsaantioikeudet, eli esitetty vaatisi kokonaan uusien integraatioiden tekemistä, mikäli keskuksen tiedonsaantioikeuden piirissä olevat henkilötiedot haluttaisiin siirrettävän integraation kautta suoraan keskuksen käytössä olevaan järjestelmään. Tästä aiheutuisi Rikosseuraamuslaitokselle kustannuksia noin 30 000 euroa / integraatio. Mikäli tiedot kulkevat molempiin suuntiin, kasvattaa tämä kustannusarviota. Esityksen mukainen tiedonsaantioikeus ulottuisi myös turvallisuustietorekisterin tietoihin, joista ei ole tehty vielä integraatiota muihin järjestelmiin.

Rikosseuraamuslaitos pitää hyvänä, että järjestelmien väliset integraatiot eivät ole edellytys lain voimaantulolle, vaan niiden kehittäminen ja tarve arvioidaan tarkemmin lain voimaantulon jälkeen. Mahdollisten integraatioiden toteutusaikataulu tulee sopia erikseen. Rikosseuraamuslaitoksen mahdollisuuksiin toteuttaa integraatioiden vaatimat järjestelmämuutokset vaikuttavat myös muut järjestelmämuutoksia vaativat lakimuutokset sekä muu järjestelmäkehitys. Näin ollen integraation sisällyttäminen Rikosseuraamuslaitoksen asiakastietojärjestelmän kehittämissuunnitelmaan olisi mahdollista aikaisintaan vuonna 2028.

Lokasaari Heidi  
Rikosseuraamuslaitos